

מדת בדת

לע"נ רבי גדליה משה בן רבי
שלמה גולדמן מזועהיל זע"א
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 172 פרשת חיי שרה תשע"ז

סוטה יא-יז

שיעור חזק חזמי בדרך קצרה

לבעליהן לשדה ורחצו וסכו אותם והאכילום והשקום ונבעלו להם בין שפתים, כמו שכתוב אם תשכבון בין שפתים, ובשכר זה זכו ישראל לביזת מצרים כמו שכתוב כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ, וכשהתעברו חזרו לביתן, וכשהגיע זמן הלידה הלכו לשדה תחת התפוח כמו שכתוב תחת התפוח עוררתיו, והקב"ה שולח מי שמנקה ומשפר אותם כמילדת שמשפרת את הולד, שכתוב ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי, ומלקט להם ב' עיגולים של שמן ודבש כמו שכתוב ויניקהו דבש ומסלע ושמן מחלמיש צור, וכשהכירו בהם המצרים באו להרגם ולא עלו בקרקע והביאו המצרים שוורים שיחרשו עליהם, וע"ז נאמר על גבי חרשו חורשים, וכשהלכו המצרים הם יצאו ובצבצו כעשב הארץ, כמו שכתוב רבבה כצמח השדה נתתיך, וכשגדלו באים עדרים עדרים לביתם כמו שכתוב ותרכי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, ויש לקרוא בעדרי עדרים, וכשהתגלה הקב"ה בים הם הכירוהו תחילה, שכתוב זה קלי ואנוהו.

נחלקו רב ושמואל אם המילדות הן אשה ובתה יוכבד ומרים, או כלה וחמותה יוכבד ואלישבע, וישנה ברייתא ששפרה זו יוכבד ונקראת שפרה שמשפרת את הולד, ופועה זו מרים שהיתה פועה לולד או שהיא היתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי ללדת בן שיושיע את ישראל.

פרעה אמר להן וראיתן על האבנים, אמר רב חנן שמסר להם סימן שזמן הלידה היא כשירכותיה מצטננות כאבנים, ויש אומרים כמו שכתוב וארד מבית היוצר והוא עושה מלאכה על האבנים, וכמו שליוצר יש ירך מב' צדדים וסדן באמצע כך לאשה ירך מב' צדדים והולד באמצע, ור' חנינא אומר שמסר להם סימן שאם בן הוא פניו למטה ובת פניה למעלה.

ר' יוסי בר' חנינא דרש בפסוק ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים ולא כתוב להן שהוא תבען לדבר עבירה ולא הסכימו. **שנו בפסוק** ותחיין את הילדים שלא רק שלא המיתום אלא שסיפקו להם מים ומזון, ומה שאמרו לפרעה כי חיות הנה ואין הכוונה שחיה לא צריכה עזרה בלידה, אלא שהן אמרו לפרעה שישאל נמשלו לחיות, כמו שכתוב גור אריה יהודה, יהי דן נחש, נפתלי אילה שלוחה, יששכר חמור גרם, יוסף בכור שור, בנימין זאב יטרף, ובמי שלא כתוב נאמר על כולם אם לאביא בין אריות רבצה.

נחלקו רב ושמואל בפסוק ויעש להם בתים אם הכוונה לבתי כהונה ולויה או בתי מלכות, כהונה ולויה היינו משה ואהרן, ובתי מלכות הכוונה לדוד שבא ממרים שכתוב ותמת עזובה אשה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתוב ודוד בן איש אפרתי.

כתוב בדברי הימים וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון, ובתורה הוא נקרא בן יפונה שפנה מעצת מרגלים, ואמנם כתוב בשופטים וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב, אמר רבא שכלב היה חורגו של קנז,

דף יב וכך מדוייק ממה שכתוב בתורה כלב בן יפונה הקניזי.

עזובה זו מרים ונקראה עזובה שהכל עזובה מתחילה, וכתוב הוליד את עזובה אמר ר' יוחנן שהנושא אשה לשם שמים הכתוב מחשיב כאילו ילדה, **יריעות** שפניה היו דומים ליריעות, **בניה** הכוונה לבעלה שבנאה, **ישר** שישר עצמו מעצת מרגלים, **שובב** ששייב את יצרו מעצתם **ארדון** שרדה את יצרו, ויש אומרים שפניה היו דומים לורד, ומה שכתוב ולאשחור אבי תקוע היו שתי נשים **אשחור** זה כלב שהשחיר פניו בתעניות שינצל מהמרגלים, **אבי** שנעשה לה כאב, **תקוע** שתקע לבו לאביו שבשמים, ומרים נעשתה כשתי נשים שבתחילה היתה חולה ובסוף כנערה, ובני חלאה צרת וצהר ואתנן, **צרת** שהיא כצרה לאחרות, **צהר** שפניה כצהרים, **אתנן** שהרואה אותה מוליך אתנן לאשתו.

ר' יוסי בר' חנינא אומר בפסוק ויצו פרעה לכל עמו שהוא גזר גם על עמו שגזר ג' גזרות בתחילה אם בן הוא והמיתן אותו ואח"כ גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו והבת תחיון, ואח"כ גם על עמו.

רב יהודה בר זבינא מבאר בפסוק וילך איש מבית לוי שהלך בעצת בתו שהוא היה גדול הדור ואחר גזירת כל הבן הילוד אמר לשוא אנו עמלים ויהי אשתי וכן עשו כולם, אמר לו בתו שגזירתך קשה משל פרעה שגזר רק על הזכרים ואתה גזר גם על הנקיבות, פרעה גזר רק בעוה"ז ואתה גם בעוה"ב, גזירת פרעה ספק מתקימת ספק לא, אך גזרתך שאתה צדיק ודאי קיימת שכתוב ויגזר אומר ויקם לך, עמד

דף יא כתוב באבשלום הנני מקים עליך רעה מביתך, וכן יש פסוק וישלחהו מעמק חברון שדרש ר' חנינא בר פפא שזה מעצה עמוקה של הצדיק הקבור בחברון שאמר לו הקב"ה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך.

כתוב באבשלום כי אין לי בן, ולכאורה היו לו בנים שכתוב ויוולדו לאבשלום שלושה בנים ובת אחת, וביאר ר' יצחק בר אבדימי שלא היה לו בן הראוי למלכות, ורב חסדא אומר שמקובלנו שמי ששורף תבואתו של חברו אינו מניח בן ליורשו, והוא שרף ליואב, שכתוב ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם שעורים לכו והציתיה באש ויציתו עבדי אבשלום את החלקה באש.

המשנה אומרת וכן לענין הטובה, ולכאורה אינו דומה כי מרים חכתה שעה אחת וחכו לה ז' ימים, אביי מבאר שיש לפרש ולענין הטובה אינו כן, ורבא מקשה שכתוב וכן, ורבא אומר שהכוונה וכן לענין הטובה שנותנים באותה מדה אך מדה טובה מרובה ממדת פורענות.

ר' יצחק אומר שהפסוק ותתצב אחותו נאמר גם על השכינה **ותתצב** ויבא ה' ויתיצב, **אחותו**, אמור לחכמה אחותי את, **מרחוק**, מרחוק ה' נראה לי, **לדעת** כי קל דעות ה', **מה**, מה ה' אלוקיך שואל מעמך **יעשה** כי לא יעשה אלוקים דבר, **לו**, ויקרא לו ה' שלום.

נחלקו רב ושמואל בפסוק ויקם מלך חדש על מצרים אם הכוונה חדש ממש, או שהתחדשו גזירותיו שלא כתוב וימת וימלוך, ומה שכתוב אשר לא ידע את יוסף שעשה עצמו כאילו לא ידעו כלל, ויאמר אל עמו שנינו שכיוון שהוא התחיל בעצה שהוא אמר לעמו לכן התחילה בו הפורענות שכתוב ובכה ובעמך ובכל עבדיך.

רב חמא בר חנינא מבאר בפסוק הבה נתחכמה לו ולא כתוב להם, שהם אמרו נתחכם למושיען של ישראל שאם נדונם באש כבר נאמר כי הנה ה' באש יבא וכתוב כי באש ה' נשפט, ואם בחרב כבר נאמר ובחרבו את כל בשר, אלא נדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם, שכתוב כי מי נח זאת לי, אך הם לא ידעו שרק על כל העולם אינו מביא אך מביא על אומה אחת, או שנשבע שהוא לא יביא אך הם באים לתוכו, כמו שכתוב ומצרים נסים לקראתו, וכדברי ר' א בפסוק כי דבר אשר זדו עליהם שהתבשלו בקדירה שבשלו, וזדו מלשון קדירה, כמו שכתוב ויזד יעקב נזיד.

ר' חייא בר אבא אומר בשם ר' סימאי שהיו ג' בעצה הזו בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו לשבת בלשכת הגזית, שכתוב ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתיים שמעתיים סוכתיים המה הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתוב ובני קיני חותן משה.

רב אבא בר כהנא מבאר בפסוק ונלחם בנו ועלה מן הארץ שלא כתוב ועלינו מן הארץ, וזה כאדם המקלל עצמו ותולה קללתו בחבירו, שנו אצל ר"א בן ר"ש בפסוק ויתנו עליו שרי מצרים ולא כתוב עליהם שתלו מלבן בצוארו של פרעה ומי שאמר שהוא אסטניס אמרו לו וכי אתה יותר אסטניס מפרעה, שרי מסים מלשון השמה דבר של רידוי, ומה שכתוב למען ענותו ולא כתוב ענותם והכוונה ענותו לפרעה בסבלותם של ישראל.

נחלקו רב ושמואל בפסוק ויבן ערי מסכנות אם הכוונה שמסכנות את בונייהם או שממסכנות את בעליהן כמו שאומרים שהעוסק בבנין מתמסכן, וכן נחלקו בפסוק את פיתם ואת רעמסס אם שמה פתום ונקראת רעמסס שראשון ראשון שבנו מתרוסס, או ששמה רעמסס ונקראת פתם שראשון ראשון פיהם בולעו.

ר"ל מבאר בפסוק וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ולא כתוב רבו ופרצו שרוח הקדש מבשרת כן ירבה וכן יפרוץ, ויקוצו מפני בני ישראל שהיו נראים להם כקוצים,

ר"א מבאר בפסוק ויעבדו את בני ישראל בפרך **עמוד** ב שהכוונה בפה רך, ור"ש בר נחמני מבאר בפריכה בשברון גוף.

רבא מבאר בפסוק בחומר ובלבנים שבתחילה בחומר ולבנים ובסוף בכל עבודה בשדה

ר"ש בר נחמני מבאר בשם ר' יונתן בפסוק את כל עבודתם שהחליפו מלאכת אנשים לנשים ושל נשים לאנשים, וכאן לכו"ע בפרך הכוונה בפריכה.

ר' עזירא דרש שבשכר נשים צדקניות שבאותו דור נגאלו, שכשהלכו לשאוב מים הזמין להם הקב"ה בכדיהן דגים קטנים וחצי כד היה מים וחציו דגים ושופתות שתי קדירות של חמים ושל דגים, והויליכו

עמרם והחזיר את אשתו וכך עשו כולם, אך לפי מה שכתוב ויקח ולא כתוב ויחזור ויקח יש לבאר שעשה בה מעשה ליקוחין שהושיבה באפריון ואהרן ומרים רקדו לפניו, ומלאכי השרת אמרו אם הבנים שמחה.

מה שכתוב בת לוי למרות שהיא היתה בת ק"ל שהרי ר' חמא בר חנינא אומר שיוכבד נולדה בין החומות שכתוב אשר ילדה אותה ללוי במצרים שלידתה במצרים אך ההיריון היה בדרך, ור' יהודה מפרש שנולדו בה סימני נערו.

מה שכתוב ותהר האשה ותלד בן, לכאורה היא היתה מעוברת ממנו ג' חדשים קודם אמר ר' יהודה בר זבינא שמקשים את הלידה להריון שכמו שהורות שלא בצער כך הלידה היתה שלא בצער שנשים צדקניות אינן בפתקה של חוה.

ותרא אותו כי טוב הוא לר"מ שמו טוב, לר' יהודה שמו טוביה, לר' נחמיה שהיה הגון לנבואה, ואחרים אומרים שהוא נולד מהול, וחכמים אומרים שבשעת לידתו התמלא הבית אורה, שכתוב וירא אלוקים את האור כי טוב.

ותצפנהו שלשה ירחים שהמצרים ספרו לה משעה שחזרה אך היא היתה מעוברת ממנו קודם לכן ג' חדשים, ומה שכתוב ולא יכלה עוד הצפינו לכאורה היא יכלה להמשיך להחביאו כמו קודם, אלא שכשהמצרים שמעו שנולד ילד הביאו תינוק אחר וגורמים לו לבכות וגורם לתינוק השומעו לבכות, וע"ז נאמר אחזו לנו שעלים שועלים קטנים,

יוכבד לקחה תיבת גומא כדברי ר' א שממון הצדיקים חביב להם מגופם שהם לא פושטים ידם בגול, ור"ש בר נחמני מפרש שגומא הוא רך שעומד בדבר רך וקשה, ותחמרה בחמר ובזפת חמר בפנים וזפת בחוץ כדי שאותו צדיק לא יריח ריח רע.

ותשם בסוף ר"א מבאר ים סוף, ור"ש בר נחמני מפרש אגם **עמוד ב** כמו שכתוב עלה וסוף קמלו.

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור מפרש ר' יוחנן בשם רשב"י שהיא ירדה לרחוץ מגילולי בית אביה כמו שכתוב אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, ונעירותיה הולכות מפרש ר' יוחנן שהליכה זו היא לשון מיתה כמו שכתוב הנה אנוכי הולך למות, שכשראו שהיא רוצה להצילו אמרו לה גבירתנו כשמלך גזור גם אם כולם לא מקיימים אותה בני ביתו ודאי מקיימים אותה ואיך עוברת את על גזירת אביך, וגבריאל בא וחבטן בקרקע.

ותשלח את אמתה נחלקו ר' נחמיה ור' יהודה אם הכוונה לידה או לשפחתה שלא כתוב ידה, ואמנם גבריאל חבטן בקרקע אך נשארה אחת שאין דרך בת מלך ללכת לבדה, ולמ"ד ששלחה ידה בא לומר שהשתרבה הרבה אמות כמו שאמרו על שרביטו של אחשוורוש וכן אתה מוצא בבת פרעה וכן בשיני רשעים שר"ל דרש בפסוק שיני רשעים שברת שיש לקרוא שרבת.

ר' יוסי בר' חנינא מבאר בפסוק ותפתח ותראהו ולא כתוב ותרא אלא שראתה עמו שכינה.

מה שכתוב והנה נער בוכה, לר' יהודה קולו היה כנער אמר לו ר' נחמיה שא"כ הוא כבעל מום אלא שאמו עשתה לו חופת נעורים שאמרה אולי לא אראה בחופתו.

ותאמר מילדי העברים זה ר' יוסי בר' חנינא אומר שראתה שהוא מהול, ור' יוחנן אומר שהיא התנבאה זה נופל ואחר אינו נופל, כמו שאמר ר"א בפסוק וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים שצופים ולא יודעים מה שהם ראו שמושיעין של ישראל לוקה במים וגזרו כל הבן הילוד וכשמשו נזרק למים אמרו שאינם רואים אותו יותר ובטלו את הגזירה, והם לא ידעו שהוא ילקה על מי מריבה, וכך דרש רב חמא בר חנינא בפסוק המה מי מריבה המה שראו איצטגניני פרעה וטעו, וע"ז אמר משה שש מאות אלף רגלי שבזכותי נצלתם כולכם, ור' חנינא בר פפא אומר שאותו יום היה כ"א בניסן ואמרו מלאכי השרת לפני ה' שמי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה, ור' אחא בר חנינא אומר שזה היה בו' בסיון והם אמרו שמי שעתיד לקבל תורה ביום זה ילקה ביום זה, ולמ"ד ו' בסיון מובן שיש ג' חדשים מז' אדר שנולד בו, אך למ"ד כ"א ניסן לא עברו ג' חדשים, ויש לומר שהשנה היתה מעוברת ועבר רוב חודש ראשון ואמצעי ורוב שלישי.

ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, שבת פרעה לקחה אותה לנשים מצריות ולא רצה לינק מהם שהוא אמר פה שעתידי לדבר עם השכינה ינק מדבר טמא, וע"ז נאמר את מי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים.

ותלך העלמה אמר ר"א שהלכה בזריות כעלם, ור"ש בר נחמני אומר שהיא העלימה דבריה, ובת פרעה אמרה לה היליכי את הילד הזה אמר

ר' חמא בר חנינא שהתנבאה הי לך שליכי, ואני אתן את שורך שלא רק שמחזירים לצדיקים את שלהם אלא שנותנים להם שוך על כך.

מה שכתוב ותקח מרים הנביאה אחות אהרן ולא כתוב אחות משה ביאר רב עמרם או ר"נ בשם רב שמרים התנבאה כשהיתה אחות אהרן, **דף יג** שעתידיה אמה ללדת בן שיושיע את ישראל וכשהוא נולד התמלא הבית אורה נשקה עמרם על ראשה ואמר לה התקיימה נבואתך, וכשהטילוהו ליאור טפח על ראשה ואמר לה בתי היכן נבואתך, ולכן נאמר ותתצב אחותו מרחוק לדיעה מה יעשה לו והיינו לדעת מה יהיה בסוף נבואתה.

כתוב בקבורת יעקב ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה ואח"כ כתוב וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו, ובסוף כתוב וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו ואח"כ וכל העולים אתו לקבור את אביו, אמר ר' יוחנן שבתחילה לא ראו בכבודם ולא נהגו בהם כבוד שילכו תחילה, ואחר שראו כבודם נהגו בהם כבוד, שכתוב ויבואו עד גורן האטד ומה שייך גורן לקוצים אלא פירש ר' אבהו שהקיפו בכתרים את מטתו של יעקב כמו שמקיפים את הגורן באטד, שבני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה באו למלחמה, אך כשראו את כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב תלו כולם כתריהם ותלו שם ל"ו כתרים, ועשו שם מספד גדול וכבדו אפילו סוסים וחמורים, וכשהגיעו למערת המכפלה עשו עיכב לקברו שהוא אמר שיש בחברון קרית הארבע ד' זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה, וא"כ כיון שיעקב קבר שם את לאה בשלו נשאר קבר אחד לעשו, אמרו לו שמכרת את חלקך אמר להם אמנם מכרתי את בכורתי אך מגיע לי חלק כפשוט, אמרו לו שמכרת את הקבר שנאמר בקברי אשר כריתי לי וביאר ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק שכירה היא מכירה שבכרכי הים קוראים למכירה כירה, אמר עשו שיביאו את שטר המכירה אמרו לו שהוא במצרים ושלחו את נפתלי שהוא קל כאילה שנאמר עליו נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, ור' אבהו אמר שיש לקרוא אמרי ספר, ואזניו של חושים בן דן היו כבידות והוא שאל מה קורה אמרו לו שעשו מעכב אמר חושים עד שיבא נפתלי יהיה סבי מוטל בבזיון, לקח מקל והכה את ראשו של עשו ונפלו עיניו על רגלו של יעקב ויעקב פתח עיניו וחייך, וע"ז נאמר ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע ואז התקיימה נבואתה של רבקה למה אשכל גם שניכם ביום אחד ואמנם מיתתן לא היתה ביום אחד אך קבורתם היתה ביום אחד, אך קשה שלא רק יוסף התעסק בו שהרי כתוב וישאו אותו ביום ארצה כנען, ויש לומר שהם אמרו הניחו לו שכבודו במלכים יותר מהדיוטות.

יש להתבונן כמה המצוות היו חביבות על משה רבינו, שכשכל העם היו עסוקים בביות מצרים ואילו הוא התעסק במצוות שכתוב חכם לב יקח מצוות, וסרח בת אשר נשארה מדורו של יוסף ומשה שאל אותה היכן הוא קבור, אמרה לו שהמצרים נתנוהו בארון ברזל ושיקעוהו בנילוס כדי שיתברכו מימיו, והלך משה לשפת נילוס ואמר יוסף יוסף הגיע העת שהקב"ה נשבע שהוא גואל את ישראל והגיעה זמן השבועה שהשבעת והעליתם את עצמותי אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לא אנו נקיים משבועתך, מיד צף הארון אף שהוא מברזל, ואין בזה תימה שכתוב והיה האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים ואמר אהה אדוני והוא שאול, ויאמר איש האלוקים אנה נפל ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל, ואם לאלישע שהוא תלמידו של אליהו שהוא תלמידו של משה צף הברזל מפניו ק"ו שיצוף מפני משה רבינו, ור' נתן אומר שיוסף היה קבור בקברניט של מלכים והלך משה לשם ואמר יוסף הגיע עת שנשבע הקב"ה לגאול והגיעה זמן שבועתך אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לא אנו נקיים משבועתך, ואז הזדעזע ארונו של יוסף ונטלו משה, וכל המ' שנה שהיו ישראל במדבר שתי הארונות של מת ושל שכינה הלכו יחד והעובדים ושבים אמרו מה טיבם, וכשאמרו שזה של מת ושכינה אמרו וכי כך הדרך שילכו יחד **עמוד ב** ואמרו להם קיים זה מה שכתוב בזה ואף שגם בלי שמשו היה מתעסק התעסקו בו ישראל שהרי כתוב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל קברו בשכם, ועוד שבניו היו צריכים ליהנות שבו, ויש לומר שמשו אמר שכבודו במרובים יותר ממועטים ובגדולים יותר מקטנים.

אמר רב חמא בר חנינא שיוסף נקבר בשכם שכיון שמשם גנבוהו חזרה אבידתו לשם.

נאמר בפסוק אחד ויקח משה את עצמות יוסף ובפסוק השני כתוב אשר העלו בני ישראל, ביאר רב חמא בר חנינא שמי שלא גמר דבר ואחר גמרו זה נקרא שהוא עשה הכל, ור"א אומר שגם מורידים אותו מגדולתו שכתוב והי בעת ההיא וירד יהודה, ור"ש בר נחמני אומר שקובר אשתו ובניו שכתוב ותמת בת שוע וכן וימת ער ואונן.

רב יהודה אומר בשם רב שעצמות יוסף נקראו כך בחייו שאמר את עצמותי, שהוא לא מזה בכבוד אביו שאחיו אמרו עבדך אבינו ולא

אמר להם כלום, ואמר רב יהודה בשם רב או רב חמא בר חנינא שיוסף מת קודם אחיו שהנהיג עצמו ברבנות.

ר"א אומר בפסוק ויוסף הורד שיש לקרוא הוריד שהוא הוריד את איצטגניני פרעה מגדולתם, ויקנהו פוטיפר, שקנהו לעצמו, וגבריאל בא ופרע אותו שכתוב בתחילה פוטיפר ואח"כ כתוב פוטיפרע.

ר' לוי אומר שמשוה בישר ברב שאמר רב לכם ובישורוהו ברב שהקב"ה אמר לו רב לך, או שאמר לו יש לך רב, יהושע או שאמר לו רב לך שלא יאמרו כמה קשה הרב וכמה סרבן התלמיד, ושנה ר' ישמעאל שמרבים במשא לפי הגמל והיינו שמדקדקים בו לפי צדקותו.

משה אמר בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום שהיום מלאו ימי ושנותי שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחודש שכתוב את מספר ימין אמלא, משה אמר לא אוכל לצאת ולבא ואין הכוונה שלא הלך כי כתוב לא נס ליחו, ועוד כתוב ויעל משה אל הר נבו והיו שם י"ב מעלות ופסע אותם משה בפסיעה אחת, ור"ש בר נחמני מבאר בשם ר' יונתן שלא יכל לצאת ולבא בדברי תורה שהסתתמו ממנו שערי חכמה, ומה שכתוב וילך משה ויהושע ויתיצבו שהיתה שבת של דיווגי שניטלה רשות מזה ונתנה לזה, ואמר רב יהודה שלולא כתוב במקרא אי אפשר היה לאמרו שמשוה מת בחלקו של ראובן שהר נבו בחלקו של ראובן שכתוב ובני ראובן בנו את נבו והוא קבור בחלקו של גד, שכתוב וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון והמרחק מחלק ראובן לגד הוא ד' מיל ומשה היה מוטל בכנפי שכניה ומלאכי השרת אומרים צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקב"ה אומר מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און, ושמואל אומר שהקב"ה אמר מי כהחכם ומי יודע פשר דבר, ור' יוחנן אומר החכמה מאין תמצא, ור"נ אומר וימת שם משה, וסמליון אומר וימת שם משה ספרא רבה דישאל.

ר"א הגדול אומר שבת קול יצאה י"ב מיל על י"ב מיל כנגד מחנה ישראל וימת משה ספרא רבה דישאל, ויש אומרים שמשוה לא מת שכתוב כאן וימת שם וכתוב בהר סיני ויהי שם עם ה' וכמו ששם הוא עומד ומשמש כך כאן עומד ומשמש.

ר' ברכיה אומר במה שכתוב ויקבור אותו בגיא מול בית פעור שזה סימן בתרן סימן ובכ"ז לא ידע איש את קבורתו,

דף יד ושלחה מלכות הרשעה למושל של בית פעור היכן קבורת משה וכשעמדו למעלה נראה להם למטה וכשעמדו למטה נראה להם למעלה וכשנחלקו לשתי קבוצות לעומדים למעלה ולא ידע איש את קבורתו, למטה נראה להם למעלה לקיים את הפסוק ולא ידע איש את קבורתו, ור' חמא בר חנינא אומר שגם משה עצמו אינו יודע היכן קבורתו שכתוב ולא ידע איש ועל משה נאמר וזאת הברכה אשר בך משה איש האלוקים, ועוד אמר ר' חמא שמשוה נקבר שם כדי לכפר על מעשה פעור, ועוד אמר ר' חמא בפסוק אחרי ה' אלוקיכם תלכו, ולכאורה איך שייך ללכת אחרי השכינה שנאמר ה' אלוהיך אש אוכלה הוא אלא שיש ללכת אחרי מידותיו, שכמו שהוא מלביש ערומים שכתוב ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם כך אתה תלביש ערומים, וכמו שהקב"ה ביקר חולים שכתוב וירא אליו ה' באלוני ממרא כך אתה בקר חולים, וכמו שהקב"ה ניחם אבלים שכתוב ויהי אחר מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו, אף אתה נחם אבלים וכמו שהקב"ה קובר מתים שכתוב ויקבור אותו בגיא כך אתה קבור מתים.

נחלקו רב ושמואל בפסוק כתנות עור אם הוא בא מעור או שזה דבר שהעור נהנה ממנו והיינו פשתן.

ר' שמלאי דרש שהתורה מתחילה בגמילות חסדים ויעש ה' כתנות עור, וסופה גמילות חסדים שכתוב ויקבור אותו בגיא.

עוד דרש ר' שמלאי מדוע התאווה משה להכנס לא"י וכי הוא צריך לאכול מפריה ולשבוע מטובה, אלא שהוא אמר שישראל הצטוו בה הרבה מצוות והוא רצה לקיימן, אמר לו הקב"ה שאם אתה מבקש כדי לקבל שכר אני אתן לך שכר כאילו עשית, שכתוב לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים ונשא ולפושעים יפגיע לכן אחלק לו ברבים, ואין לומר כאחרונים וליא כראשונים שכתוב ואת עצומים והיינו כאברהם יצחק ויעקב שהם עצומים בתורה ובמצוות ומשה מסר עצמו למיתה, שכתוב ואם אין מחני נא והוא נמנה את פושעים עם מתי מדבר, והוא נשא חטא רבים שכיפר על מעשה העגל ולפושעים יפגיע שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ופגיעה היא תפילה שכתוב ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפילה ואל תפגע בי.

פרק היה מביא

משנה הכהן מביא את מנחת הסוטה בכפיפה מצרית ונותנו על ידיה ליגיעה, ואף שכל המנחות בכלי שרת מנחה זו בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת, ובכל המנחות יש שמן ולבונה ובמנחה זו אין שמן ולבונה,

כל המנחות נעשות מחיטים וזו משעורים, ואף שמנחת העומר היא משעורים אך היא באה גרש ומנחת סוטה באה מקמח, ור"ג אומר שכיון שמשעושה מעשה בהמה לכן קרבנה מאכל בהמה. **גמרא** אבא חנין אמר בשם ר"א שרצו ליגעה כדי שתחזור בה ואם התורה חסה על עוברי רצונו ק"ו בעושי רצונו, אך לכאורה הטעם הוא כדי שלא תמחק המגילה, **עמוד ב** יש לומר שר"א סובר שהקרבנות המנחה אחר השקאה וא"כ כבר נמחקה המגילה אלא הטעם הוא כי התורה חסה עליה.

כתוב בסדר המנחות שמביאה מביתו בקלתות של כסף וזהב ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונתן עליה שמנה ולבונה ומוליכה לכהן והכהן מוליכה למזבח ומניחה בקרן דרומית מזרחית כנגד חודה של קרן ודיו, ומסלק את הלבונה לצד אחד וקומץ ממקום שיש ריבוי שמן ונותנו לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את הלבונה ונותנו על גבי ומעלה אותו למזבח בכלי שרת ומולחו ונתנו על האישים, וכשקרב הקומץ השיריים נאכלים והכהנים יכולים לאכלו ביין שמן ודבש ואסורים רק להחמיצו, וקשה שבמשנתנו כתוב שנותנו מלכתחילה בכלי שרת, ויש לומר שנותן בכלים הראויים לכלי שרת, וא"כ כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת לא כדעת ר' יוסי בר' יהודה שרבי פסל כלי שרת של עץ ור' יוסי בר' יהודה הכשיר, ויש לומר שר' יוסי יודה שזה לא ראוי לכלי שרת שהוא גם מודה במה שכתוב הקריבהו נא לפחתך.

הברייתא אומרת נותנה לכלי שרת ומקדש בכלי שרת, משמע לכאורה שכלי שרת מקדשים רק לדעת ויש לבאר שנותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת.

בכל המנחות כתוב ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה ומוליכה אצל כהן שכתוב והביאה אל בני אהרן והכהן מוליכה למזבח שכתוב והגישה אצל המזבח, ובקרן דרומית לומדים ממה שכתוב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן אל פני המזבח, ושנינו שאין לומר לפני ה' במערב כי כתוב אל פני המזבח, ואין לומר בדרום כי כתוב לפני ה' לכן מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו, ור"א אומר שאין לומר שיגיש במערבה של קרן או בדרומה שבכל מקום שיש ב' פסוקים אחד מקיים עצמו ואת חבירו והאחר מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, תופסים את הפסוק שמקיים עצמו ואת חבירו ומניחים את הפסוק שמבטל את חבירו, וא"כ אם נאמר שיתן במערב שהוא לפני ה' א"כ זה ביטל את הפסוק אל פני המזבח ואם יתן בדרום נבטל את הפסוק לפני ה', לכן יתן בדרומה של קרן, ומבאר רב אשי שהקיום הוא אם נאמר שכל המזבח בצפון, וא"כ בדרום גם נקרא לפני ה' ומה שכתוב ודיו אמר רב אשי שהכוונה שלא נאמר שיגיש בלי כלי, קמ"ל שיתן בכלי שלומדים הגשה מהקרבה וכמו שהקרבה לכהן היא בכלי כך ההגשה היא בכלי.

כשקומץ מסלק את הלבונה לצד אחד כדי שלא יקומץ אותה, וכך כתוב במשנה שאם קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט לבונה פסול.

קומץ ממקום שיש ריבוי שמן שכתוב מסלתה ומשמנה מגירשה ומשמנה.

מה שכתוב שוב שנותן את הקומץ ומקדש בכלי שרת שזה כמו דם שאף שקידשתו הסכיך בצואר בהמה מקדשו שוב בכלי שרת.

מלקט הלבונה ונותן על הקומץ שכתוב ואת כל הלבונה אשר על המנחה.

דף טו מה שכתוב מעלהו ומקטירו בכלי שרת וכמובן שלא מקטיר את הכלי אלא הכוונה שמעלהו בכלי שרת להקטירו.

מולח את המנחה שכתוב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח.

השיריים נאכלים אחר הקרבנות הקומץ, שכתוב והקטיר הכהן את אזכרתה והנותרת מן המנחה לאהרן ובניו, ולר' חנינא הקומץ מתיר את השיריים לאכילה מששלטה בו האור, ולר' יוחנן משתוצת האור ברובו. **הכהנים** יכולים לאכלו ביין שמן ודבש שכתוב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים.

אסורים רק לחמץ אותם שכתוב לא תאפה חמץ חלקם ואמר ר"ל שאפילו חלקם לא יאפה חמץ.

מה שכתוב במשנה שכל המנחות טעונות שמן ולבונה, לכאורה מנחת חוטא יוצאת מהכלל שכתוב לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה, יש לבאר שכל המנחות טעונות שמן ולבונה ובאות מהחייטים ובאות סולת, ומנחת חוטא אף שאינה טעונה שמן ולבונה היא באה מחיטים וסולת, ומנחת העומר אף שבאה מהשעורים היא באה עם שמן ולבונה ובאה גרש, ואילו מנחת סוטה לא טעונה שמן ולבונה ובאה מהשעורים ובאה קמח.

ר"ש אומר שמנחת חוטא היתה צריכה לבא עם שמן ולבונה שלא ירויח החוטא אך אינה טעונה שמן שלא יהיה קרבנו מהודר, וכן חטאת חלב היתה צריכה לבא עם נסכים כדי שלא ירויח החוטא אך לא מביא

נסכים כדי שלא יהיה קרבנו מהודר, וחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים כי זה לא בא על חטא, ואף שאמר ר"ש בר נחמני בשם ר' יונתן שהנגעים באים על שבעה דברים, ויש לומר שהנגע כבר כיפר לו והקרבתו היא רק להתירו בקדשים, אך לפ"ז יש לומר שבחטאת נזיר יביא נסכים כי זה לא על חטא, יש לומר כדעת ר"א הקפר שהנזיר הוא חוטא.

ר"ג אומר שהיא עשתה מעשה בהמה לכן קרבנה מאכל בהמה, ואמר ר"ג לחכמים שהסופרים יניחו לדרשה כמין חומר **עמוד ב** שר"מ אמר שהיא האכילתו מעדני עולם לכן קרבנה מאכל בהמה, אמרו לו שזה דוקא בעשירה ומה תאמר בעניה אלא כשם שמעשיה מעשה בהמה לכן קרבנה מאכל בהמה.

משנה הביא פילה של חרס ונתן בה חצי לוג מים מהכיוור, ולר' יהודה רביעית, ור' יהודה ממצעט במים כמו שמיעט בכתב, ונכנס הכהן להיכל ופנה לימינו והיה שם מקום אמה על אמה והיתה שם טבלה של שיש וטבעת קבועה בה והגביה אותה נטל עפר מתחתיה, ונותן בשיעור שיראה במים שכתוב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים. **גמרא** לר' ישמעאל נותן בפילי של חרס חדשה שלומדים כלי כלי ממצורע כמו ששם היה חרס חדשה שכתוב ושחט אל כלי חרס על מים חיים שכמו שלא נעשתה מלאכה במים כך בחרס לא נעשתה מלאכה וכך בסוטה, ובאמת לר' ישמעאל נלמד ממצורע שבסוטה נצטרך מים חיים, וכדברי ר' יוחנן שמי הכיור הם מי מעין, אך לחכמים הם מכל מים, אך לכאורה יש לפרוך שמצורע טעון עץ ארו ואזוב ושני תולעת, אמר רבה שכתוב כלי חרס והיינו כל שאמרתי לך כבר במצורע ולא לומדים במה מצינו.

רבא אומר שנותן רק בכלי שלא השחירו פניו, ואם השחירו פניו פסול כמו מים שלא השתנו כך הכלי לא השתנה, ורבא מסתפק אם השחירו והחזירם לכבשן והתלבנו האם נאמר שהם נדחו או שזה חזר להתחלה, ולכאורה יש להוכיח מדברי ר"א שם לקח עץ ארו ואזוב ושני תולעת והפשילם לאחוריו פסולים ואף שיכולים לחזור לקדמותם, יש לומר שרק שנקלפו נפסלו.

הכהן פנה בהיכל לימינו שכל פניות שפונים יהיו לימין.

כתוב בבבביתא שאין לומר שהכהן יתקן עפר מהחוף ויכניס כי כתוב בקרקע המשכן, ואין לומר שיחפור בקרדומות שכתוב אשר יהיה, אלא אם יש שם יביא משם ואם אין שם יביא לשם, ובבבביתא אחרת נאמר שיתקן מבחוף ויכניס ומה שכתוב בקרקע המשכן אמר איסי בן יהודה לרבות קרקע.

דף טז של שילה נוב וגבעון ובית עולמים, ואיסי בן מנחם אומר שאין צורך ללמוד מזה שהרי אם בטומאה קלה לא חילקו במקומות כך בטומאת אשת איש אין לחלק, ומה שכתוב בקרקע המשכן בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו.

הסתפקו כשאין עפר אם יתן אפר, ולב"ש אין ספק שהם סוברים לענין כיסוי הדם שלא מצאנו אפר שנקרא עפר, והספק לב"ה שאפר נקרא עפר האם נאמר שבסוטה כתוב בקרקע המשכן וא"כ דוקא עפר, או שהפסוק הזה מלמד כדברי איסי בן יהודה או איסי בן מנחם, ויש להוכיח שר' יוחנן אמר שבג' מקומות ההלכה עוקבת מקרא, שהתורה אומרת וכסהו בעפר וחכמים אמרו בכל דבר, התורה אמרה שניזיר לא יגלח בתער ולהלכה בכל דבר, התורה אמרה ספר כריתות ולהלכה בכל דבר, ואם נאמר שגם בסוטה ניתן בכל דבר א"כ שימנו גם את זה, ויש לדחות שהתנא שייר והוא שייר נוסף והיינו מצורע, שכתוב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וזה כלל, את ראשו זקנו וגבות עינו זה פרט, ואת כל שערו יגלח זה שוב כלל, ויש ללמוד כעין הפרט בכל מקום שיש כינוס שיער ונראה ומרבים את שיער הרגלים וממעטים את שער בית השחי ושאר הגוף, ולהלכה מגלחו כדלעת, ששינוי שכשבא להקיף את המצורע מעביר תער על כל בשרו וביום השמיני מגלח שוב כתגלחת ראשו, ור"נ בר יצחק אומר שמצורע אינו שזור כי זה לא עוקב מדאורייתא אלא רק מדרבנן, ורב פפא אומר שאין להחשיב מצורע כי ההלכה אינה עוקרת את הפסוק אלא רק מוסיפה שפגלח הכל, ורב אשי אומר שהמשנה הזו היא כר' ישמעאל שדורש ככל שפגלח **עמוד ב** ומי שסובר שמגלח כדלעת זה כר"ע שדורש בדרך ריבוי ומיעוט, יגלח כל שערו הוא ריבוי, את ראשו ואת זקנו ואת גבות עינו הוא מיעוט, ואת כל שערו יגלח הוא ריבוי וריבה הכל ומיעט שיער שבתוך החוטם, אך יש להוכיח מדברי רב הונא בר אשי בשם רב שאם אין שם עפר מביא רקבובית ירק ומקדש, ויש לדחות שרקבובית נקראת עפר אך אפר לא נקרא עפר.

ג' דברים צריכים שיראו עפר סוטה אפר פרה ורוק יבמה, ובשם ר' ישמעאל הוסיפו גם דם צפורי מצורע, שכתוב בפסוק וטבל אותם בדם הצפור השחוטה ושנו על כך שאין לומר בדם ולא במים כי כתוב במים ואין לומר שרק במים כי כתוב בדם אלא מביא מים שדם הצפור ניכר

בהם והוא רביעית ורבנן למדו מהפסוק הזה לגופו של ענין שיטבול בדם ובמים, ור' ישמעאל למד ממה שלא כתוב וטבל בהם וכתוב בדם ובמים ומשמע שהדם יהיה ניכר, ורבנן סוברים שאם היה כתוב בהם היינו אומרים שיתן בכל אחד מהם ולא יערבם, קמ"ל שיערבם, ור' ישמעאל לומד את זה ממה שכתוב פסוק נוסף ושחט את הצפור האחת, ורבנן סוברים שלא לומדים מושחט שיתכן שישחט ללא הוצאת דם ע"י שיחזיק את הורידים ויקבל את הדם בכלי אחר קמ"ל שיערבם.

ר' ירמיה שאל את ר' זירא מה עושים בצפור גדולה שיש בה רוב דם ממים או קטנה שנדחית מפני מים, אמר לו האם לא אמרתי לך שלא תוציא עצמן מחוף להלכה שחכמים שיערו בצפור דרוו שאין בה גדולים שמדחים המים ולא קטנים שנדחים ממים.

לת"ק אם הכהן הקדים עפר למים פסול ולר"ש כשר, שכתוב בפרה אדומה ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, ולכאורה הוא אפר ומדוע קורא לו הפסוק עפר אלא בא ללמד גזירה שוה שכמו שבסוטה עפר על גבי מים כך בפרה אפר על מים, וכמו שבפרה אם הקדים אפר למים כשר כך בסוטה אם הקדים עפר למים כשר, ובפרה לומדים שכשר שכתוב בפסוק אחד ונתן עליו א"כ האפר תחילה, וכתוב אח"כ מים חיים אל כלי א"כ המים תחילה אלא נותן מה שרוצה קודם ורבנן סוברים שאל כלי הוא דוקא, ואין לומר שהפסוק עליו הוא דוקא כי כתוב מים חיים שיהיה חיותן בכלי וכמו שבכל מקום המכשיר הוא למעלה כך בפרה האפר שהוא המכשיר למעלה.

דף יז משנה לת"ק הכהן כותב מואם לא שכב איש וכו' ואת כי שטית תחת אישך, ואינו כותב והשביע הכהן את האשה, וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן, ולר' יוסי כותב הכל ללא הפסק, ולר' יהודה כותב רק מיתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאריים האלה במעיך וכו', ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן. **גמרא** התנאים נחלקו בפסוק וכתב את האלות האלה הכהן בספר, שר"מ סובר אלות ממש, האלות לרבות קללות שבאות מחמת ברכות אלה למעט קללות שבמשנה תורה, האלה למעט צוואות וקבלות, ור' יוסי מרבה מאת לרבות צוואות וקבלות, ור"מ לא דורש את, ור' יהודה דורש את כל הפסוק במיעוט, אלות ממש האלות למעט קללות שבאות מחמת ברכות אלה למעט קללות שבמשנה תורה, האלה למעט צוואות וקבלות, ולכאורה קשה לר"מ שהה' הראשונה מרבה והשנייה ממעטת, ויש לומר שהה' שסמוכה לרבות מרבה והה' שסמוכה למיעוט ממעטת, אך קשה שר"מ אינו סובר שלומדים מכלל לאו הן, ואומר ר' תנחום שכתוב כאן הנקי ויש לדרוש הנקי.

ר"ע אומר שאם איש ואשה זכו שכינה ביניהם ואם לא זכו אם אוכלתם, ורבא אומר שהאש של אשה קשה יותר, שבאשה אין אות ה' של ה' מפסיק ואילו באיש ה' מפסיקה.

רבא אומר שהתורה אמרה להביא עפר לסוטה שאם זכתה יהיה לה בן כאברהם אבינו שכתוב בו עפר ואפר ואם לא זכתה היא תחזור לאפרה, ועוד אמר רבא שבשכר שאמר אברהם אנוכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצוות אפר פרה ועפר סוטה, ולכאורה ישנה גם מצוות כיסוי הדם ויש לומר שזה רק הכשר מצוה ואין שם הנאה, עוד דרש רבא שבשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצוות חוט של תכלת ורצועה של תפילין, ובתפילין נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמר ר"א הגדול שזה נאמר על תפילין שבראש, והמעלה בחוט תכלת כדברי ר"מ שהתורה צוותה דוקא על תכלת משאר צבעים שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, שכתוב ויראו את אלוך ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר, וכתוב כמראה אבן ספיר דמות כסא.

משנה לא כותב על לוח או נייר או דפתרא **עמוד ב** אלא על מגילה שכתוב בספר ולא כותב בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שרושם מלבד דיו שכתוב ומחה שצריך שהכתב יכול להמחות. **גמרא** רבא אומר שאם כתב מגילת סוטה בלילה היא פסולה שכתוב כאן תורה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, וכתוב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, וכמו שמשפט ביום כך כתיבת מגילת סוטה ביום, אם כתבה למפרע פסולה שכתוב וכתב את האלות האלה כמו הסדר שהן כתובות, ואם כתבה קודם שקבלה עליה שבועה היא פסולה שכתוב והשביעי ואח"כ וכתב, אם כתבה כאגרת בלי שרטוט פסולה שכתוב בספר.